

6. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 502.31

*Гол. спец. Н.В. Кушакова-Костицька, канд. юрид. наук –
Конституційний Суд України*

ЛЮДИНА, ПРИРОДА, ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто проблеми взаємодії та взаємозв'язку людини, природи і суспільства в інформаційну добу. Особу увагу приділено питанню взаємовідносин гуманітарної і природознавчої складових сучасної науки, і в цьому контексті обґрунтовано необхідність реформи вищої освіти з метою переорієнтації від технократичної спрямованості навчання до гуманітарної.

Ключові слова: глобалізація, людина, природа, інформаційне суспільство, технократія, гуманізм, раціоналізм.

Аналіз проблем сучасного інформаційного суспільства (локальні війни, небезпека ядерного конфлікту, зростання населення, енергетична криза, екологічні та медико-генетичні проблеми, поширення певних соціальних проблем і погіршення здоров'я людини, і, як наслідок, – бідність, самогубства, порушення психіки, алкоголізм, наркоманія, злочинність і роздробленість культури) дає підстави зробити висновок: земна цивілізація на рубежі тисячоліть вступила у фазу еволюційної кризи.

Причинами кризи є дисбаланс між технологічною (зокрема інформаційно-технологічною) складовою суспільного розвитку і духовним рівнем розвитку окремої людини і суспільства загалом. Спостерігається домінування науки та інформаційних технологій, інтелектуалізація багатьох сфер життя на фоні нерозуміння законів природи і вищого сенсу існування людини, зруйнування людиною своєї екологічної ніші.

Міждисциплінарні дослідження антропосоціогенезу, історії, інформаціології підказують, що можливі два варіанти виходу із кризи: самознищення або трансформація інтелекту, формування нової свідомості: етика ненасилля, терпимість до відмінностей, екологічний імператив (зокрема у вигляді Екологічної Конституції Землі, запропонованої М.В. Костицьким і Ю.Ю. Туницею у 1993 р.). Головними кроками на гуманістичному шляху є об'єктивна інформація про негативні тенденції в суспільстві, реформування системи освіти і визнання освіти найпріоритетнішою сферою суспільного життя. Основними цінностями в епоху інформаційного суспільства повинні стати гуманізм, раціоналізм, формування нової парадигми освіти.

Формування нової парадигми освіти пов'язано із визнанням базисного значення освіти і науки для суспільства, змінами функцій системи освіти в інформаційному суспільстві: від підготовки вузьких спеціалістів та орієнтації виключно на певні професійні знання до виховання моральності і розуміння актуальних проблем суспільства і випереджаючої соціалізації особистості за принципом "методологія + знання". Вади сьогоденної системи вищої освіти

ти в усьому світі – це вузька спеціалізація і втрата цілісного, комплексного світовідчуття, орієнтація на інформацію і відсутність аналізу нагальних проблем. Спрямованість до вузької спеціалізації призводить до немічності, роздробленості культури.

Суть реформ у системі вищої освіти полягає у принциповій переорієнтації пріоритетів від підготовки вузького спеціаліста до формування освіченої, культурної особистості, яка розуміє свою відповідальність за майбутнє всієї земної цивілізації.

Роздробленість культури (етика, релігія, мистецтво, філософія, наукознавство, езотерика тощо) і розрив природознавчого і гуманітарного знання в сучасній науці призводять до фрагментарного бачення реальності. Проблема більшості наших сучасників полягає у нездатності охопити комплексність проблем, зрозуміти зв'язки і взаємодії між речами, що знаходяться для нашої сегментованої свідомості в різних сферах. Природознавство буквально означає знання природи поза людиною (фізика, космологія, хімія, біологія) – це знання про природу неживої і живої матерії. Гуманітарні (від слова лат. *homo* – людина) науки досліджують свідомість людини і її суспільне буття, тобто суспільство. Природознавче і гуманітарне знання традиційно розділялось (раціональне та ірраціональне, різні предмети дослідження, методи, мова тощо), що було історично зумовлено. Але в реаліях інтеграції наукового знання (міждисциплінарна теорія прогресивної еволюції Всесвіту і людини, концепція самоорганізації і новий антропоцентризм), розуміння умовності і шкідливості розділу науки, природознавче і гуманітарне знання синтезується в одну науку – науку про природу, основою ж подібного синтезу є загальнонаукова теорія прогресивної еволюції.

Ця теорія передбачає, що єдина модель еволюції Всесвіту, біосфери і людини синтезує дані природознавчих і гуманітарних наук і є основою трансдисциплінарної єдиної теорії (А.П. Назаретян¹, М.М. Моїсєєв², Е.Н. Янч³). У рамках такої моделі розвитку світу (універсальний еволюціонізм) йде переорієнтація від технократичної спрямованості навчання до гуманітарної, оскільки історія людської цивілізації представлена як одна з фаз самоорганізації Всесвіту.

Основні етапи еволюції Всесвіту пов'язуються із розділами сучасного природознавства: Великий Вибух та еволюція мікро- и мегасвітів – із фізикою і космологією, самоорганізація молекул і хімічних реакцій, макромолекул і гіперциклів – із хімією, походження й еволюція біосфери – із біологією,

¹ Назаретян Акоп Погосович – д-р філософських наук, канд. психол. наук, проф., має наукові праці в таких галузях, як культурна антропологія, психологія в системі сучасного знання, історична психологія, політична психологія.

² Микита Миколайович Моїсєєв – перший Президент Міжнародного незалежного еколого-політологічного університету (1993-2000), акад., дійсний член РАН, лауреат Державної премії СРСР у 1998 р. виступив з відомою доповіддю на конференції "Проти темних сил псевдовчень" (Москва) "Гуманізм – заслон проти середньовіччя, що наближається", присвяченій проблемі збереження стійкості біосфери, яку вона може втратити внаслідок нашого неучтва або жадоби.

³ Єрїх Янч, австрійський філософ, що емігрував в США, консультант Організації економічного співробітництва і розвитку, автор таких відомих книг, як "Прогнозування науково-технічного прогресу", 1970 р., "Всесвіт, що самоорганізується" (E. Jantsch. The Self-Organizing Universe. Scientific and Human Implications of the Emerging Paradigm of Evolution. New York, 1980), в якій він трактує історію природи, суспільства і людської свідомості в гуманітарно осмислених поняттях нелінійної нерівновагової термодинаміки І.П. Пригожина.

антропосоціогенез, соціально-історична стадія еволюції і перспективи цивілізації – із гуманітарною складовою природознавства. За даними емпіричних досліджень, Всесвіт взагалі і природа нашої планети зокрема безперервно і невідворотно змінюються. Сучасна наука стверджує, що все існуюче є продуктом процесу самоорганізації елементарних часток, який почався внаслідок вибухової нестійкості приблизно 15 мільярдів років тому. Вважається, що антропосоціогенез (процес виникнення людини і суспільства) розпочався понад 6 мільйонів років назад, а становлення біологічного виду *homo sapiens* завершився 40-50 тисяч років тому.

Не менш цікавим є підхід, запропонований російським вченим Юрієм Григоровичем Бондаренко (див., наприклад, дисертаційне дослідження Ю.Г. Бондаренка "Алгебра природы" (М., 1993) та його монографію "Загальні закони Світобудівництва" (М., Новий центр, 2002 р.)). У своїх роботах Ю. Бондаренко пропонує цілісний погляд на світобудівництво, людину і суспільство, який дає змогу наблизитись до розуміння законів природи та розвивати відомість у бажаючих зрозуміти істину. Вчений розробив неординарний підхід до явищ світопорядку та інструмент "алгебра природы", що дає змогу фундаментально досліджувати і відкривати єдину базу (математику живого) для різних наук, релігій і філософських теорій, на основі яких вдалось вивести Загальні закони світопорядку, зокрема, було запропоновано Модель електромагнітної теорії Єдиного Світу.

Цікавим також, на мій погляд, є дослідження президента Міжнародної академії меганауки Віктора Михайловича Журкіна "Єдиний алгоритм науки. Спектр науки" (1994 р.), в якому вчений зробив спробу на основі особистих філософських поглядів класифікувати різні філософські концепції щодо світосприйняття з метою створення загальної концепції і вдосконалення єдиних наукових та інтуїтивних уявлень. Постановка такої проблеми єдиного інтегративного знання безумовно актуальна і важлива. У погоні за вдаваною "глибиною" дослідження сучасна наука розділилася на безліч дисциплін, і внаслідок було упущено (або розпочато з великим запізненням) багато важливих комплексних досліджень, наприклад екологія, інформатика, наука про людину і середовище тощо. В Академії Наук України, до речі, як і в Російській Академії Наук, досі штучно розділені навіть такі близькі дисципліни, як фізика, математика і механіка – замість того, щоб спрямовувати свої зусилля на інтеграцію знань, коли світ рухається до нової інформаційної ери, символом якої й буде комплексне сприйняття та опис світу. Своїми філософськими міркуваннями В.М. Журкін звертає увагу вчених на необхідність прискорення процесу наукового синтезу і, таким чином, стимулює розвиток вироблення єдиного комплексного підходу до вирішення наукових проблем, зокрема, щодо об'єднання природознавчих і гуманітарних дисциплін.

Зазначені дослідження не сприймають однаково всі вчені та й ті, хто себе не вважає ними за формальними та загальноприйнятими ознаками. Адже існують й інші свідчення щодо датування виникнення людини та різного типу людських спільнот (див., наприклад, "Хроніки Акаші"). Тому виникають проблеми, пов'язані із визначенням самих термінів "наука" і "вчений", цілей і критеріїв наукового пізнання, теоретичних доказів, верифікацією, мож-

ливістю фальсифікації або спростування наукових теорій. Видається, що головна проблема сучасної науки – нерозуміння природи людини, фрагментарність опису світобудови, співвідношення науки з філософією, релігією, духовними знанням, етичні проблеми.

Очевидно, важлива роль у вирішенні питань інтеграції сучасної науки і гуманітарної сфери належить філософії. А, на жаль, як зауважив академік М.Е. Тернюк, директор Інституту машин і систем НАН України і Міністерства промислової політики, ніякої філософії у наших високих посадовців немає¹, а отже, не передбачено її розвиток і на нижчих ланках – на рівні фінансування науки, культури, промисловості, соціальної сфери, на рівні державницької ідеології і розробки особистих філософських концепцій тощо. "І результат – плачевний", – зазначає академік М.Е. Тернюк, – "Не маючи раціональної структури, суспільство не може повноцінно розвиватися. Для нього зірка манливого щастя недоступна". Але ця проблема все ж таки може бути вирішена, вважає він, треба тільки вибудовувати загальні для нації цілі і пріоритети, стимулювати те, що сприяє еволюції природи, необхідно створювати умови для реалізації нашого головного багатства – людського потенціалу.

Варто додати, що одна з найскладніших проблем сучасної науки – функціонування відображення в неживій природі, тобто проблема відповіді на запитання, чи існує в неживому світі опосередкована ланка між багатоманітним світом і світом даної системи? Багато емпіричних даних не піддаються поясненню без гіпотези слабких форм "свідомості" в неживій матерії, "космічної свідомості", загального інформаційного поля.

Таким чином, можна зазначити, що головною проблемою науки в інформаційну добу є її "ненауковість", пов'язана із фрагментарністю сучасного знання про навколишній світ, особливо в гуманітарній площині, її відірваність від законів, за якими створено та розвивається Всесвіт. Сучасна людина замість осягнення загальної картини Всесвіту заціклюється на технологічних можливостях, характерних для інформаційного суспільства і зумовлених вузьким, спеціальним знанням, отриманим у системі вищої освіти. Ситуація ускладнюється доволі абстрактним характером релігійних систем, переважно відірваних як від науки, так і від істинних законів Всесвіту, та відсутністю оптимальної, загальноприйнятої ідеології, спрямованої на збереження ноосфери, розвиток цивілізації та вдосконалення особистості в нових умовах.

Кушакова-Костицкая Н.В. Человек, природа, информационное общество: проблемы взаимодействия в условиях глобализации

Рассмотрены проблемы взаимодействия и взаимосвязи человека, природы и общества в информационные сутки. Особенное внимание уделено вопросу взаимоотношений гуманитарной и естествоведческой составляющих современной науки, и в этом контексте обоснована необходимость реформы высшего образования с целью переориентации от технократической направленности учебы к гуманитарной.

Ключевые слова: глобализация, человек, природа, информационное общество, технократия, гуманизм, рационализм.

¹ Звезда пленительного счастья : интервью с Н.Э.Тернюком // Мысль. - 7 сентября 2009 г. - <http://timeua.info/260309/ternuk.html>.

Kushakova-Koitytska N.V. Man, nature, information society: the cooperation problems in the globalization conditions

The article is devoted to cooperation and interconnection the person, the nature and the society on the information age. The special attention it is paid to the question of interrelation between the humanitarian and natural component of the science and in this context it is showed the necessity of the high school reform with the aim of reorientation from the technocratic to the humanitarian direction.

Keywords: globalization, human, nature, information society, technocracy, humanism, rationalism.

УДК 378.147

*Доц. О.Л. Ганеєва, канд. істор. наук – Науковий центр
Сухопутних військ Академії Сухопутних військ*

**WEB-QUEST ТЕХНОЛОГІЯ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ
ЗА ПРОГРАМОЮ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ**

Розглянута характеристика інтерактивної технології web-та її використання у навчальній діяльності студентів, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу; перспективи застосування та подальшого розвитку web-quest технології.

Ключові слова: web-quest, інформаційні технології, інформатизація, навчально-виховний процес.

Вступ. Створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів, впровадження інформаційних технологій (далі – ІТ) в усі сфери життєдіяльності суспільства та держави, підвищення ефективності навчального процесу в вишах шляхом впровадження і масового поширення інформаційних та комунікаційних технологій були й залишаються основними напрямками розвитку інформаційного суспільства в Україні. У щорічному посланні Президента України Віктора Януковича до Українського народу від 03 червня 2010 року, зокрема, визначається, що 2011 рік – це рік освіти та інформатизації суспільства. Саме тому основні завдання в освітянській галузі полягають у забезпеченні комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, створенні сучасної системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІТ у формуванні всебічно розвиненої особистості.

Термін "інформатизація" у найширшому і найзрозумілішому сенсі означає сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, які спрямовані на забезпечення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства шляхом створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Цілком логічно, що інформатизація системи освіти має бути спрямована на задоволення освітніх інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб акторів навчально-виховного процесу, всебічне удосконалення форм і методів навчання молоді шляхом упровадження новітніх комп'ютерних технологій [1-2].

Слід також зауважити, що у сучасному процесі реформування вищої освіти в Україні домінує концепція особистісно-орієнтованого навчання, яка полягає у розвитку творчого й наукового потенціалу не тільки тих хто навчається (студентів), а й тих, хто навчає (викладачів).